

Gegevens omtrent de Geschiedenis der Vechtstreek in het Rijks-Archief te Utrecht.

Op verzoek in de jongste algemeene vergadering tot mij gericht moge hier in het kort het daar door mij gesprokene worden gereleveerd.

De aanleiding was een vroegere vraag van een der leden of niet een lijst kon worden verkregen van al wat er in het Rijks-Archief te Utrecht omtrent de Vechtstreek en haar geschiedenis aanwezig is. Aan dit verzoek is onmogelijk te voldoen en daar de vrager en wellicht vele leden met hem geen begrip van deze Rijksverzamelingen hebben is het goed hiervan iets te vertellen.

Het Rijks Archief te Utrecht is eigenlijk *geen* verzameling zoals velen menen, van historisch bedoelde aantekeningen d.w.z. de stukken zijn niet *bestemd* om als historische bron te worden gebruikt. Het omvat in hoofdzaak de *administratie* van de overheidsorganen in de Provincie, voor zover die vóór 1813 zijn bewaard gebleven. Hoewel deze stukken niet bestemd zijn om als historische bron te dienen, daarom hebben zij echter wel grote historische waarde, ook voor de Vechtstreek, ja, zij zijn de beste en schier onuitputtelijke bronnen voor de geschiedenis. Alleen het zoeken vergt nogal tijd, daar de oude administratie natuurlijk intact gelaten is en dus niet naar onderwerpen is gerangschikt. Bovendien moet men aan het 17de eeuwse schrift eerst wennen; dat van de 18de daarentegen is voor iedereen dadelijk te lezen.

Allerlei zaken betreffende de geschiedenis der Vechtstreek vindt men allereerst in de Resolutiën (d.w.z. de notulen) van de vóór 1813 souvereine Staten van Utrecht en de aparte serie van haar Gedeputeerden. Het zijn ontzaggelijk lijvige bundels, maar in het Gemeente Archief (in hetzelfde gebouw) bevindt zich een zeer omvangrijke index. Deze index is wel

niet volmaakt, doch iemand die een bepaald onderwerp er van inziet vindt er heel veel van zijn gading en de ene resolutie verwijst dan wel weer naar een andere.

Dan is er het gerechtelijk archief van alle Vechtdorpen, waarin men de overdrachten van buitenplaatsen en landerijen kan vinden eveneens het ganse bedrijf van Schout en Schepenen.

Verder is er het uitgebreide notariële archief der Vechtdorpen, een onuitputtelijke rijke bron voor het leven (vooral uit de 18de eeuw) van de Vechtstreek. Want al die deftige en minder deftige luiden hadden vele ruzies en veel krakeel. Welnu telkens als er herrie of een verkeerd woord gevallen was, toog men met de getuigen naar de notaris die alles (natuurlijk tegen goede betaling) in den brede beschreef en het procesverbaal door getuigen liet tekenen. Men staat verbaasd over de onbenulligheden waarmede men deze ambtsdrager bezig hield. Doch men begrijpt tevens dat deze protocollen een allerbelangrijkste bron vormen voor de kennis van het leven van de vroegere Vechtbewoners.

Hoewel veel protocollen bewaard zijn, is toch niet alles bewaard, wijl niet alle archiefdelen van de respectieve notarissen vóór 1813 aan het Rijk zijn overgedragen. Als bijv. notaris Johannes van Someren van Maarssen naar Utrecht verhuist, neemt hij al zijn Protocollen mede en zo vindt men deze bronnen in het Utrechtse Gemeente-archief waar niemand hen zou zoeken. Anderen daarentegen zijn verloren gegaan.

Een allerbelangrijkst bezit van het Rijks Archief te Utrecht is de immense topografische atlas, behelzende o.a. een respectabele collectie oude tekeningen, kaarten, kopergravures, litho's, etsen, photographiën enz. betreffende de Vechtstreek, alles keurig gecatalogiseerd en dus direct voorhanden. Wel heeft het Museum Flehite te Amersfoort de collectie Coenen van 's-Gravesloot, waarvan ik een kaartje van Maarsveen in het Jaarboekje van 1920 reproduceerde, en bezit het Paleis te Soestdijk nog de atlas van oude tekeningen van wijlen H. M. de Koningin-Moeder, waarvan er ook van de Vechtstreek (ik herinner mij bijv. van „Vijverhof" te Nieuwersluis de tekening, waarnaar de gravure in de Zegepralende Vecht is vervaardigd) maar dit alles verzinkt in het niet bij de prachtige Rijks Verzamelingen te Utrecht, die nog steeds worden aangevuld.

Tenslotte bezit het Rijks Archief nog een uitgebreide historische bibliotheek over de Provincie d.w.z. een van wetenschappelijke historische waarde; romans en verdere belletristische literatuur betreffende de Vechtstreek vindt men in de Utrechtse Universiteitsbibliotheek.

Natuurlijk zijn de kerkelijke archieven meest onder de kerkvoogden ter plaatse gebleven en veelal onder toezicht van de respectieve predikanten gesteld; het archief van de belangrijke Hoogduits-Joodse gemeente, die vroeger in Maarsseveen floreerde, is echter weder veilig opgeborgen in de brandvrije ruimten van het Rijks Archief te Utrecht. Ook de Waterschapsarchieven vindt men veelal ter plaatse onder toezicht van de Polderbesturen ondergebracht.

Ten slotte bezitten nog veel eigenaars van kastelen en buitenplaatsen eigen familiearchieven.

Uit het bovenstaande blijkt wel dat de voornaamste bronnen voor de geschiedenis des Vechtstreek in het Rijks Archief op de Drift te Utrecht bewaard worden. Goed onderhouden en desnoods gerestaureerd wordt deze immense hoeveelheid bescheiden in brandvrije ruimten voortreffelijk bewaard voor volgende generaties. Het publiek heeft hier geen toegang, doch in de leeskamer staan de catalogi gereed en wanneer ge het nummer opgeeft komt het gevraagde aanstonds in het stemmig rustige vertrek, waar men het onderwerp waarvoor men belangstelling koestert, rustig kan bestuderen en copieren.

Dit is in het algemeen, zeer in het algemeen, wat men zo al kan onderzoeken en ik zou dit willen zeggen: Ieder lid van „Niftarlake” die over een onderwerp dat hem ter harte gaat wil schrijven, of er iets van wil weten (de lust om het gevondene vast te leggen komt dan van zelf wel) raad ik aan: ga naar het Rijks Archief te Utrecht dat voor ieder Nederlander op de werkdagen gratis geopend is. U zult er behulpzame ambtenaren vinden met jarenlange ervaring en een kennis van zaken, die u heel veel zoeken kan besparen en u zult er zelf plezier in beginnen te krijgen.

Moge dan vele jaarboekjes van „Niftarlake” van deze nieuwe onderzoekingen getuigen.

Dr. JAC. ZWARTS.